Eduskunnan ympäristövaliokunnan kuuleminen 13.10.2022: Valtioneuvoston vastaus esitettyihin lisäkysymyksiin

1. Selvitys asetusehdotuksen hyödyistä ja kustannuksista sekä suhteesta aikaisemmin päätettyihin ohjelmiin ja olemassa olevaan lainsäädäntöön

U-kirjelmän (U 76/2022 vp) mukaisesti asetusehdotuksesta aiheutuvia kustannuksia on tärkeää selvittää tarkemmin osana jatkovalmistelua. Kannat täsmentyneisiin ehdotuksiin ja niiden taloudellisiin, erityisesti valtiontaloudellisiin vaikutuksiin muodostetaan erikseen valmistelun jatkovaiheissa. Myös tietopuutteita pyritään täydentämään ja vaikutuksia kaikilta osin tarkentamaan. Valtioneuvosto tarkentaa vaikutustenarviotaan eduskunnalle toimitettavaan U-jatkokirjelmään.

Asetusehdotuksen eri osia ei voida arvioida yhdenmukaisesti. Koska asetusehdotus jättää useiden indikaattorien osalta tavoitetasot jäsenmaiden määriteltäväksi, on näiden indikaattorien osalta vaikutusten määrällinen arvioiminen haastavaa. Niiden tavoitteiden osalta, joille asetusehdotuksen tekstissä ehdotetaan määrällisiä tavoitteita, määrällinen tarkentaminen on kuitenkin käytettävissä olevien tietojen puitteissa mahdollista.

Asetusehdotus myös jättää toimeenpanon keinot jäsenmaiden itsensä päätettäväksi. Jäsenmaille jätettävän liikkumavaran vuoksi on vaikutusten tarkka ja monipuolinen arvioiminen haastavaa. Esimerkiksi asetusehdotuksesta valtiontaloudelle aiheutuvien kustannusten kannalta on keskeistä, kuinka paljon olemassa olevaa rahoitusta uudelleenohjataan asetusehdotuksen toimeenpanoon ja vaikutuksiltaan ristikkäisiä valtiontalouden momentteja sovitetaan yhteen. Ohjauskeinojen valinnalla puolestaan voidaan vaikuttaa kustannusten jakautumiseen muun muassa valtiontalouden, muun julkisen talouden ja yksityisen sektorin välillä.

Valtioneuvosto jatkaa hyötyjen ja kustannusten määrällistä sekä laadullista tarkentamista artikla- ja indikaattorikohtaisesti. Myös asetuksen välillisiä vaikutuksia pyritään tarkentamaan. Valtioneuvosto kuitenkin tarkentaa jo tässä vaiheessa arviotaan erityisesti 4 ja 5 artiklan kustannuksista ja niiden lisäisyydestä suhteessa olemassa oleviin ohjelmiin sekä lainsäädäntöön.

Yhteenvetona voidaan todeta, että valtioneuvosto arvio, että komission esittämä 930 miljoonan euron vuotuinen kustannus asetuksen toimeenpanosta on yliarvio. Lisäksi valtioneuvosto arvioi, että suurin osa asetusehdotuksen toimeenpanolle lasketuista kustannuksista on päällekkäistä olemassa olevan lainsäädännön täysimääräisen toimeenpanon kanssa. Valtioneuvosto arvioi, että useat olemassa olevat ohjelmat, suunnitelmat sekä tuki- ja kannustinjärjestelmät osaltaan rahoittavat ja tukevat asetusehdotuksen mukaista luonnon tilan parantamista.

Komission arvio asetusehdotuksen kustannuksista ja hyödyistä

Asetusehdotukseen liittyvässä vaikutustenarviossa komissio arvioi ennallistamisasetuksen toimeenpanon kustannukset Suomen osalta varsin korkeiksi. Ennallistamisen ja hoidon kustannukset vuosien 2022-2050 välillä arvioidaan olevan n. 930 miljoonaa euroa vuodessa. Tämä on kolmanneksi korkein absoluuttinen kustannus EU:n jäsenvaltioiden joukossa ja korkein suhteessa bruttokansantuotteeseen sekä asukaslukuun.

Suomelle arvioiduista kustannuksista noin puolet on arvioitu syntyvän sisävesien tilan parantamisesta, noin viidennes metsien tilan parantamisesta ja hieman alle viidennes turvemaiden ennallistamisesta.

Toisaalta Suomelle asetuksen toimeenpanosta arvioidut hyödyt ovat absoluuttisesti toiseksi korkeimmat vertailtaessa EU:n jäsenvaltioiden kesken (9,7 miljardia euroa). Suomen osalta arviota selittää se, että sisävesi- ja meren rannikkoluontotyyppien ennallistamisen ja tilan parantamisen on arvioitu olevan edullista suhteessa niiden parantamisesta saataviin hyötyihin.

Komission arviossa korostuvat asetusehdotuksen 4 ja 5 artiklojen toimeenpanon kustannukset, joiden osalta arvio kustannuksista sekä hyödyistä perustuu jäsenmaiden raportoimiin tietoihin luonto- ja lintudirektiivin, vesipuitedirektiivin sekä meristrategiadirektiivin toimeenpanosta. Näiden tietojen pohjalta on johdettu ennallistamisen, palauttamisen ja hoidon tarpeessa olevat luontotyyppien pinta-alat, jotka on kerrottu keskimääräisillä tilan parantamisen kustannuksilla tai tilan parantamisesta saatavilla hyödyillä.

Kustannusten ja hyötyjen vertailua vaikeuttaa se, että hyödyt ovat usein aineettomia tai niille ei ole laskettavissa markkina-arvoa eivätkä ne myöskään samalla tavalla kohdistu esimerkiksi valtiontalouteen kuin kustannukset. Komissio on lisäksi täydentänyt kustannusten arviota laadullisilla arvioinneilla sekä esimerkiksi ekosysteemipalveluja EU:ssa laajasti selvittäneen MAES-hankkeen tuloksilla.

Valtioneuvoston arvio asetusehdotuksen kustannuksista muiden kuin sisävesien osalta

EU:n jäsenmaat ovat arvioineet luontodirektiivin sekä lintudirektiivin toimeenpanon kustannukset yhdenmukaisesti niin sanotussa Natura 2000 –verkoston priorisoidussa toimintaohjelmassa (Prioritised Action Framework, PAF). Suomen arvio kuluvalla EU:n rahoituskaudella 2021-2027 tarvittavasta vuosittaisesta rahoitustarpeesta luontodirektiivin ja lintudirektiivin tavoitteiden saavuttamiseksi on n. 860 miljoonaa euroa vuodessa.

Tämä luku pitää sisällään luontodirektiivin liitteen I luontotyyppien sekä luonto- ja lintudirektiivin tarkoittamien lajien suotuisan suojelutason saavuttamiseksi tai turvaamiseksi tarvittavat toimet. Sisävesiluontotyyppien osalta tarvittavien toimien kustannusten on arvioitu olevan noin 500 miljoonaa euroa vuodessa ja muiden luontotyyppien osalta noin 144 miljoonaa euroa vuodessa. Muut kustannukset eivät ole luontotyyppikohtaisia.

Komission arvio muiden kuin sisävesiluontotyyppien tilan parantamisen kustannuksista on 464 miljoonaa euroa vuodessa. Valtioneuvosto arvioi tämän olevan yliarvio, koska komissio on arviossaan asetusehdotuksen mukaisesti katsonut kaiken tuntemattomassa tilassa olevan luontotyypin pinta-alan olevan tilaa parantavien toimien tarpeessa. Suurella todennäköisyydellä vain osa tuntemattomassa tilassa olevasta pinta-alasta edellyttää toimia. Valtioneuvosto parhaillaan työskentelee tarkentaakseen arviota siitä, mikä osa tuntemattomassa tilassa olevasta pinta-alasta on ennallistamisen tarpeessa. Lisäksi valtioneuvosto pitää hyvin todennäköisenä, että jäsenmaille jäävä liikkumavara tilaa parantavien toimien valinnassa, kohdentamisessa ja toimeenpanossa johtaa komission mekaanista arviota pienempään lopputulokseen. Esimerkiksi valitsemalla toimenpiteet ja sijoittelemalla ne valuma-alueella mahdollisimman kustannusvaikuttavasti, voidaan kunkin toimenpiteen hehtaarikohtaista yksikkökustannuksia madaltaa.

Helmi-elinympäristöohjelman toimeenpanon kustannusarvio on 75,5 miljoonaa euroa vuodessa vuoteen 2030 saakka. Helmi-elinympäristöohjelman toimenpiteet ovat täysimääräisesti toimia, joihin olisi ryhdyttävä myös asetusehdotuksen toimeenpanemiseksi. Elinympäristökohtaiset toimenpiteet ovat: soiden suojelu ja ennallistaminen, lintuvesien ja –kosteikkojen kunnostaminen ja hoitaminen, perinnebiotooppien

kunnostaminen ja hoitaminen, metsien suojelu, ennallistaminen ja luonnonhoito, pienvesien ja rantaluonnon kunnostus ja hoito.

METSO-ohjelman vuotuiset kustannukset ympäristöministeriön hallinnonalalla ovat viime vuosina olleet noin 30 miljoonaa euroa vuodessa. Tämän panostuksen voidaan arvioida olevan päällekkäinen asetusehdotuksen toimeenpanon kanssa. Erityisesti direktiiviluontotyypin boreaaliset luonnonmetsät palauttamisen keinona alueiden suojeleminen on tärkeä keino. Luku ei pidä sisällään maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalla tehtyjä ympäristötukisopimuksia tai metsien luonnonhoitohankkeita.

Asetusehdotuksen 10 artiklaan sisältyvän kaikkia metsiä koskevan indikaattoritiedon keruulla ja etenkin positiivisen trendin aikaansaavien luonnonhoitotoimien kattavammalla soveltamisella on valtakunnan tasolla potentiaalisesti suuri kustannusvaikutus, joka jää etenkin metsänomistajien kannettavaksi. Asetusehdotuksessa indikaattorien tavoitetasojen asettaminen jää jäsenmaiden tehtäväksi, joten luonnonhoidon kustannuksia ei voida vielä määrällisesti arvioida. Myös lisäisen luonnonhoidon erottaminen metsätalouden yhteydessä muutoinkin tehtävistä luonnonhoitotoimista on haastavaa. Arviota kustannusvaikutuksesta ei siten voida antaa.

Valtioneuvoston selonteossa maankäyttösektorin ilmastosuunnitelmasta tunnistetut toimenpiteet ovat tavoitteiltaan monelta osin yhdenmukaisia asetusehdotuksen tavoitteiden kanssa. Maankäyttösektorin ilmastosuunnitelman toteutuksen on määrä tapahtua ensisijaisesti Suomen CAP-suunnitelman, metsätalouden uuden kannustejärjestelmän (METKA) ja Metsähallituksen omistajapolitiikan kautta. Maankäyttösektorin ilmastosuunnitelman edellyttämät vuotuiset lisärahoitustarpeet verrattuna julkisen talouden suunnitelmaan ovat yhteensä noin 73 miljoonaa euroa vuosille 2023–2026. Valtioneuvosto pyrkii tarkentamaan arviotaan maankäyttösektorin ilmastosuunnitelmassa esitettyjen toimenpiteiden ja kustannusten suhteesta asetusehdotuksen toimeenpanoon.

Valtioneuvoston karkean arvion pohjalta muiden kuin pienvesien tilan parantamistarpeen kattaminen edellyttäisi vuosittain enintään noin 360 miljoonan euron lisäpanostusta olemassa olevaan rahoitukseen vuosien 2025-2050 aikana. Summa on suurelta osin päällekkäinen sen kanssa, mitä olemassa olevan lainsäädännön täysimääräisen toimeenpanon on arveltu edellyttävän. Valtioneuvosto pyrkii tarkentamaan arviotaan.

Valtioneuvoston arvio asetusehdotuksen kustannuksista sisävesien osalta

Suomessa on yhdeksän luontodirektiivin sisävesiluontotyyppiä, joista vain kaksi Pohjois-Suomen alpiinisen vyöhykkeen luontotyyppiä on suotuisassa tilassa. Monia boreaalisen alueen sisävesiluontotyyppejä on määrällisesti paljon, mutta niitä ei ole sisällytetty esimerkiksi suojelualueisiin ja käyttöpaineet (säännöstely, rakentaminen, valuma-alueen kuormitusvaikutus) ovat merkittäviä. EU:n ennallistamisasetuksen 4 artiklan tavoitteet luontotyyppien tilan parantamisesta koskevat kaikkia sisävesiluontotyyppejä. Lisäksi 7 artiklassa asetetaan tavoitteita erityisesti virtavesien tilan parantamiseksi tarvittavien esteiden poistamiselle. Jäsenvaltioiden tulee tunnistaa ja priorisoida ne esteet, joita on poistettava artiklan 4 tavoitteiden saavuttamiseksi ja arvioida saavutettavaa EU:n biodiversiteettistrategian tavoitteiden mukaista vapaanvirtaavien jokien määrää. Ensisijaisesti 7 artikla koskee käyttötarkoituksensa menettäneiden tai vanhentuneiden esteiden purkamista.

EU komissio on arvioinut ennallistamisasetuksen vaikutusten arvioinnissa, että sisävesiluontotyyppien tilan parantamisen kustannukset Suomessa olisivat 467 milj. euroa vuosittain. Arvio perustuu keskimääräisiin

vesientilan parantamistoimien yksikkökustannuksiin (EUR/km^2) kerrottuna sisävesiluontotyyppien pinta-alalla jäsenvaltioissa.

Vesienhoidon toimenpiteet tukevat vesien tilan saavuttamista

Vesienhoidon suunnittelu perustuu vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annettuun lakiin (1299/2004), jolla on toimeenpantu EU:n vesipuitedirektiivi. Manner-Suomi on jaettu seitsemään vesienhoitoalueeseen, joille elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset laativat vesienhoitosuunnitelmat ja alueelliset toimenpideohjelmat. Valtioneuvosto hyväksyi joulukuussa 2021 vesienhoitosuunnitelmat vuosille 2022-2027. Vesienhoitosuunnitelmat päivitetään kuuden vuoden välein.

Vesienhoidon tavoitteena on pintavesien hyvän ekologisen ja kemiallisen tilan sekä pohjavesien hyvän kemiallisen ja määrällisen tilan saavuttaminen, vesien erinomaisen ja hyvän tilan ylläpito sekä tilan heikkenemisen estäminen. Hyvä vesien tila tuli lainsäädännön mukaisen tavoitteen mukaan olla saavutettuna jo vuonna 2015. Hyvän tilan saavuttamisen määräaikaa on voitu pidentää enintään vuoteen 2027 asti, jos tilan saavuttaminen määräajassa on teknisesti tai taloudellisesti kohtuutonta tai jopa vuotta 2027 pidemmälle, jos hyvän tilan saavuttamisen esteenä on luonnon olosuhteiden ylivoimaisuus.

Vesienhoito kattaa kaikki rannikkovedet, jotka on määritetty vesienhoitolain 2 §:n kohdassa 4, lähes kaikki yli 0,5 km2:n kokoiset järvet ja valuma-alueeltaan yli 100 km2:n joet. Lisäksi suunnittelussa on tarkasteltu myös paikallisesti tärkeitä ja vesienhoidon kannalta merkittäviä näitä pienempiä vesimuodostumia. Pohjavesien osalta tarkastelussa ovat kaikki vedenhankintaa varten tärkeät ja vedenhankintaan soveltuvat pohjavesialueet sekä pohjavesialueet, jonka pohjavedestä pintavesi- tai maaekosysteemi on suoraan riippuvainen.

Toimenpiteiden tarpeen arvioimiseksi vesienhoitoalueella on tunnistettu pintavesien tilaa heikentävät tai sen säilymiselle riskiä aiheuttavat tekijät eli niin sanotut merkittävät paineet. Vesien ekologista tilaa heikentäviä tekijöitä ovat erityisesti hajakuormitus, varsinkin maa- ja metsätalouden sekä haja-asutuksen kuormitus. Lisäksi tilan parantamisen haasteena on vaelluskalojen kulun edistäminen ja vesistöjen kunnostaminen sekä ilmastonmuutoksen seurauksena lisääntyvä ravinteiden huuhtoutuminen vesiin.

Vesienhoitosuunnitelmissa on määritelty toimialoittain mahdollisimman kustannustehokkaat toimenpiteet vesienhoidon ympäristötavoitteiden saavuttamiseksi. Toimenpiteet on suunniteltu yhdessä alueen sidosryhmien kanssa alueellisissa yhteistyöryhmissä. Vesienhoitokaudelle 2022–2027 esitetyt toimenpiteet on mitoitettu siten, että niiden toteuduttua on mahdollista saavuttaa vesienhoidon ympäristötavoitteet.

Toimenpiteet jaotellaan perustoimenpiteisiin ja täydentäviin toimenpiteisiin. Vesienhoidon perustoimenpiteisiin kuuluvat kaikki EU-lainsäädännön mukaiset toimet ja näiden lisäksi kansallisen lainsäädännön mukaiset toimenpiteet, jotka eivät perustu EU-direktiiveihin. Perustoimenpiteiden lisäksi tarvittavat toimenpiteet ja ohjauskeinot luokitellaan täydentäviksi toimenpiteiksi.

Vesienhoitosuunnitelmissa on arvioitu, että kaikista vesienhoidon toimenpiteistä aiheutuu noin 1,7 miljardin euron vuotuiset kustannukset, joista 1,15 miljardia aiheutuu niistä toimenpiteistä, joita jo pannaan toimeen EU:n tai kansallisen lainsäädännön perusteella.

Näiden lakisääteisten toimenpiteiden lisäksi hyvän tilan saavuttamiseksi tarvittavien toimenpiteiden kustannukset ovat yhteensä noin 570 miljoonaa euroa vuosittain. Näitä toimenpiteitä toteutetaan eri toimialoilla käytössä olevilla rahoitusvälineillä ja toisiaan täydentävillä valtion ohjelmien määrärahoilla, kuten Vesiensuojelun tehostamisohjelma, vaelluskalaohjelma Nousu ja Helmi-elinympäristöohjelma. Täydentävien

toimenpiteiden rahoituksesta puuttuu tällä hetkellä vuositasolla arviota 160 miljoonaa euroa, josta valtiontalouteen kohdentuu noin 90 miljoonaa euroa.

Täydentävistä toimenpiteistä suurin osa, noin yli 300 milj. euroa vuodessa, kohdistuu maatalouteen, joka rahoitetaan pääosin maatalouden ympäristökorvauksen kautta. 15 milj. euroa vuodessa kohdistuu metsätalouteen ja noin 35 milj. euroa vuodessa kohdistuu vesistökunnostuksiin ja vesirakentamisen aiheuttamien haittojen lieventämiseen. Yhdyskuntien ja haja-asutuksen jätevesien käsittelyn tehostamiseen kohdistuu noin 130 milj. euroa vuosittain ja happamien sulfaattimaiden vesienhallintaan vajaa 70 miljoonaa euroa vuosittain.

Vesienhoidon suhde ennallistamisasetukseen

Vesienhoidon toimenpiteillä laaja-alaisesti hallitaan valuma-alueen ja vesistöihin suoraan kohdistuvan ihmistoiminnan aiheuttamia vaikutuksia vesistöissä. Erityisen tärkeää vesienhoidon tilatavoitteiden ja ennallistamisasetuksen tavoitteiden saavuttamiseksi on rehevöittävän hajakuormituksen hallinta ja vesirakentamisen haittojen lieventäminen vesistökunnostuksin. Ennallistamisasetuksessa edellytettävät toimet eivät pääosin ole lisäisiä vesienhoidon toimenpiteisiin nähden. Merkittävää on, että vaikka ennallistamisasetuksen vaikutusarviossa esitetty kustannusarvio ja vesienhoidon toimenpiteiden kustannusarvio poikkeavat menetelmällisesti toisistaan, ovat ne samaa suuruusluokkaa noin 500 miljoona euroa vuodessa.

Vesienhoidon rehevöitymistä ja vesirakentamisen haittoja lieventävien toimenpiteiden lisäksi ennallistamisasetuksen tavoitteiden saavuttamiseksi voidaan tarvita joitakin laji- tai elinympäristö kohtaisia alueellisesti hyvin rajattuja toimia. Erityisesti, ennallistamisasetuksen tavoitteet ulottuvat kaikkiin pintavesiin, kun vesienhoito kattaa pääosin vain valuma-alueeltaan yli 100 km2 kokoiset joet ja pinta-alaltaan yli 0,5 km2 kokoiset järvet. Kuitenkin vesienhoidon mukaiset valuma-alueille suunnitellut toimenpiteet parantavat tätä pienempienkin vesien tilaa, erityisesti latvavesiin kohdistuvat metsätalouden ja osittain myös maatalouden toimenpiteet.

Pienvesien kunnostamisen tarpeet ja kustannukset

Suomen pienvesien kokonaispinta-ala on pieni, mutta lukumäärä erittäin suuri. Tiedot niiden määrästä ja tilasta ovat puutteellisia ja perustuvat arvioihin. Asiantuntija-arvioiden mukaan puroja ja noroja on vähintään 130 000 km, lähteitä noin 100 000–200 000 kappaletta ja alle 10 hehtaarin lampia noin 200 000. Fladojen, kluuvien ja kluuvijärvien osalta tieto on vielä muitakin pienvesiä puutteellisempaa. Suomessa arvioidaan olevan lähes 8 000 flada- ja kluuvikohdetta.

Vuonna 2021 valmistui Suomen Natura 2000 -verkoston ja kytkeytyvyyden priorisoitu toimintaohjelma (Prioritised Action Framework, PAF) kaudelle 2021-2027. Toimintaohjelma kokosi luontotyyppien ja lajien suotuisan suojelutason turvaamiseen ja parantamiseen tähtäävät tärkeimmät toimet ja kustannukset lähivuosiksi. Suunnitelmassa arvioitiin myös pienvesien kunnostamisen kokonaistarpeita purojen ja lähteiden osalta.

Purot

Purot ja norot sijaitsevat vesistöjen latva-alueilla. Näistä pienistä virtavesistä ei toistaiseksi ole kattavia tietoja, vaan tilan arvioinnit perustuvat mallinnuksiin ja asiantuntija-arvioihin. Luontotyyppien uhanalaistarkastelussa 11 % eri virtavesityypeistä arvioitiin silmälläpidettäviksi ja 44% uhanalaisiksi. Ainoastaan tunturialueen pienet

virtavedet arvioitiin säilyviksi. Etelä-Suomessa virtavedet arvioitiin joko uhanalaisiksi (69 %) tai puutteellisesti tunnetuksi (31 %). Koska pienet virtavedet sijaitsevat vesistöjen latvoilla, valuma-alueelta tuleva kuormitus on helpommin hallittavissa ja kunnostustoimien vaikuttavuus suhteellisesti suuri. Loppuvuodesta 2021 julkaistun Purohelmi -hankkeen loppuraportissa esitetään paikkatietoihin perustuvan ennustavan mallin pohjalta, että eteläisillä vesienhoitoalueilla 1-3 lähes 90% ja vielä Oulujoen-Iijoen alueellakin 2/3 purouomista on vähintään kohtalaisesti muuttuneita.

Natura 2000 -verkoston ulkopuolella noin 30 % purojen pituudesta on arvioitu olevan elinympäristön ennallistamisen tarpeessa. Tämä tarkoittaa, että noin 30 000 km puroja tarvitsee suoraa elinympäristön ennallistamista Natura 2000-verkoston ulkopuolella ja näiden kunnostaminen maksaisi noin 450 milj. euroa. Natura 2000 -verkostossa kunnostustarve on pienempi, noin 15 % eli 2 500 km, kokonaiskustannukset noin 38 milj. euroa. Arvio perustuu yli 2 300 km puro-inventointeihin vuosina 1998-2020.

Lähteet ja lähteiköt

Luontotyyppien uhanalaistarkastelussa lähteiköt arvioitiin vaarantuneiksi ja huurresammallähteiköt silmälläpidettäviksi. Uhanalaistuminen johtuu pääasiassa luontotyyppien laadun muutoksista muun muassa ojitusten, metsätalouden ja vedenoton seurauksena. Arviolta noin 90 % lähteistä on Etelä-Suomessa heikentynyt, mutta vain osaa näistä kohteista voi tai kannattaa kunnostaa.

Boreaalisella alueella mahdollisesti ennallistamisen tarpeessa olevien lähteiden määrä on arvioitu olevan jopa 29 000 kpl. Niiden kunnostamisen kokonaiskustannus on noin 29 milj. euroa. Kaikki huonontuneet lähteet eivät kuitenkaan tarvitse aktiivista kunnostusta.

Fladat ja kluuvit

Fladat ja kluuvit ovat Itämeren erityinen luontotyyppi, jossa maannousun seurauksena matalat lahdet kuroutuvat vähitellen erilleen merestä. Fladoille on tyypillistä hyvin kehittynyt pohjakasvillisuus sekä merialueista poikkeavat lämpöolosuhteet, ja ne ovat merkittäviä kalojen poikastuottoalueita. Flada- ja kluuvikohteilla luonnontilaa heikentävät tekijät liittyvät useimmiten valuma-alueelta tulevaan kuormitukseen ja luontaisen vesiyhteyden häiriintymiseen. Kunnostustoimia on tehty toistaiseksi hyvin vähän, ja ne ovat painottuneet kalataloudellisiin tavoitteisiin. Fladojen ja kluuvien kunnostustarpeesta ei ole olemassa kustannusarvioita.

Rantaluontotyypit

Pienvesien tapaan myös sisävesien rantojen luontotyypit ovat hyvin puutteellisesti tunnettuja. Itämeren rannikon rantaviivan pituus on noin 50 000 km, kun se mitataan mittakaavaltaan 1:10 000 olevalta kartalta. Itämeren rannikon luontotyypeistä uhanalaisiksi arvioitiin 58 %, silmälläpidettäviksi 15 % ja säilyviksi 27 %. Suomen uhanalaisista lajeista 10,6 % ensisijainen elinympäristö on rannat. Rantaluontotyyppien kunnostustarpeesta ei ole olemassa kustannusarviota.

Helmi-ohjelma toteuttaa pienvesi- ja rantaluontokunnostuksia

Helmi-elinympäristöohjelma 2021-2030 vahvistaa Suomen luonnon monimuotoisuutta ja turvaa luonnon tarjoamia elintärkeitä ekosysteemipalveluja. Helmi-ohjelmassa pienvesien ja rantaluonnon kunnostuksen ja hoidon tavoitteena on parantaa kiireellisimmin toimenpiteiden tarpeessa olevia kohteiden tilaa. Toimenpiteitä pyritään kohdentamaan niin, että ne vahvistavat alueellisesti kytkeytyviä luontotyyppikokonaisuuksia (mm. rannikon avoimet luontotyyppikokonaisuudet, lintuvedet, suot ja pienvedet) sekä virtavesijatkumoja, jotka ovat

luontotyyppi- ja lajisuojelun kannalta merkittävimpiä. Helmi-ohjelman tavoitteena on kunnostaa 600 km puroja, 1 050 kpl lähteitä ja lähteiköitä sekä 80 kpl fladoja ja kluuveja. Edellisten lisäksi kunnostetaan rantaluontoa 200 kohteella. Kustannusarvio on 40 miljoonaa euroa vuoteen 2030 mennessä.

Valtioneuvoston yhteenveto sisävesien kustannusten lisäisyydestä

EU:n ennallistamisasetuksen lisäisyys sisävesien osalta suhteessa vesienhoidon suunnitteluun kohdistuu erityisesti pienvesien tilan parantamiseksi tarvittaviin toimenpiteisiin. Lisäksi voidaan tarvita muita laji- tai elinympäristö kohtaisia alueellisesti hyvin rajattuja toimia, joiden kustannuksten ei kuitenkaan arvioida olevan merkittäviä.

Kaikkien pienvesiluontotyyppien kunnostustarpeesta ei ole olemassa kustannusarviota, mutta varovaisenkin arvion mukaan kokonaiskustannukset ovat yli 500 milj. euroa. Vesienhoitosuunnitelmien mukaisilla toimenpiteillä voidaan pienentää kustannuksia, mutta niiden tarkkaa osuutta ei ole vielä mahdollista arvioida. Erityisesti metsätalouden ja osin maatalouden toimenpiteet kohdistuvat myös latvavesiin.

Helmi-ohjelmassa tehtävillä toimenpiteillä katetaan alle 10 % pienvesien kunnostuksen arvioidusta kokonaistarpeesta. Pienvesiin liittyvä tietopohja ja osaaminen kehittyy koko ajan Helmi-ohjelman ansiosta, mikä tarjoaa hyvän mahdollisuuden lisätä pienvesiin liittyvää kunnostamista tulevaisuudessa.

Valtioneuvoston karkean arvion pohjalta pienvesien kokonaiskunnostustarpeen kattaminen edellyttäisi vuosittain noin 20 miljoonan euron lisärahoitusta vuosina 2025-2050.

2. Maankohoamisrannikko ennallistamisasetuksessa

Asetusehdotuksen 4 artikla muun muassa asettaa velvoitteen ennallistaa liitteessä I mainittujen luontotyyppien muussa kuin hyvässä tilassa olevaa pinta-alaa ja tarvittaessa palauttaa luontotyyppiä sekä velvoittaa välttämään luontotyypin esiintymien heikentymistä.

Liitteessä I mainitaan luontotyyppi ’Maankohoamisrannikon primäärisukkessiovaiheiden luonnontilaiset metsät (9030)’, jotka käsittävät maankohoamisesta aiheutuvan kasvillisuuden primaarisukkessiosarjan, joka koostuu rannan meren suoran vaikutuksen piirissä olevista pensastoista meren vaikutuspiirin ulkopuolella olevaan kangasmetsään tai suohon. Edustaakseen luontotyyppiä rannikon sukkessiosarjan tulee olla tyypillinen ja siinä tulee esiintyä tyypille tunnusomaisia lajeja ja ominaispiirteitä. Mikäli sukkessiosarja ei ole kattava ja tai sen yksittäiset habitaatit ovat muuttuneet, sukkessiosarja ei edusta luontotyyppiä. Tämä tarkoittaa sitä, että jos sukkessiosarja katkeaa esimerkiksi rannalla sijaitsevaan peltoon tai voimakkaassa talouskäytössä olevaan metsään, ei alue tai maankohoamisen tuottama uusi maapinta-ala edusta luontotyyppiä,

Heikentymättömyysvelvoite ei näin ollen tulisi koskemaan kuin rajallista määrää maankohoamisrannikosta. Luontotyypin kokonaispinta-alaksi Suomessa on direktiiviraportoinnissa arvioitu 18 000 hehtaaria. Luontotyypin ennallistamis- tai palauttamistarpeesta ei ole valmiita analyysejä.

3. Kuinka asetuksen toimeenpanon kustannusten osuus BKT:sta on laskettu

Arvio kustannusten BKT-osuudesta on laskettu siten, että arvioidut jäsenvaltiokohtaiset vuotuiset kustannukset jaetaan kyseisen vertailuvuoden bruttokansantuotteella.

4. Turvepeltojen ennallistamisen ja vettämisen vaikutukset

Turvepellot on tunnistettu tärkeäksi maatalouden päästölähteeksi. Niiden ennallistamisella ja vettämisellä voidaan tavoitella pääasiassa ilmastoon kohdistuvia vaikutuksia. Turvepeltojen ilmastokestävää käyttöä on käsitelty maankäyttösektorin ilmastosuunnitelmassa kattavasti. Valtioneuvoston on kuitenkin selvitettävä tarkemmin asetusehdotuksen ja maankäyttösektorin ilmastosuunnitelman yhteensopivuutta ja lisäisyyttä.

Kosteikkoviljelyn edistämiseksi on myönnetty maaliskuussa 2022 30 miljoonan euron määräraha vuosille 2023-2025.

Lisätiedot: ympäristöneuvos Olli Ojala, olli.ojala@gov.fi, p. 029 525 0039

hallitussihteeri Jenni Korhonen-Pereira Coutinho jenni.korhonen-pereiracoutinho@gov.fi, p. 029 525 0397